

У спеціалізовану вчену раду Д 26.883.01
у ДВНЗ «Університет банківської справи»

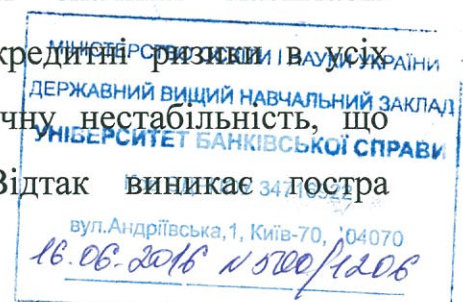
**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА**

**на дисертаційну роботу Миськів Галини Василівни
«Функціонування та розвиток кредитного ринку України»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук
за спеціальністю 08.00.08 - гроші, фінанси і кредит**

Актуальність теми дослідження

Пріоритетними напрямами розвитку економіки України у сучасних кризових умовах є підвищення її конкурентоспроможності, покращення інвестиційного клімату, підтримка національного товаровиробника, реалізація політики імпортозаміщення та енергозбереження, забезпечення розвитку високотехнологічних секторів реальної економіки, стимулювання структурних перетворень у стратегічних галузях та збільшення обсягу експорту товарів вітчизняного виробництва. Однак ці завдання неможливо реалізувати без функціонування дієздатного кредитного ринку, який би забезпечив активізацію інвестиційної діяльності задля відновлення процесів економічного зростання у державі.

Водночас, сьогодні відзначається вкрай неефективне функціонування національного кредитного ринку, спричинене недосконалим законодавчим регламентуванням та інституційною структурою, значними кредитними ризиками, надвисокими процентними ставками, обмеженим переліком кредитних послуг, які зосереджені переважно у сегменті банківського кредитування, дефіцитом кредитних ресурсів, недовірою населення до фінансових посередників тощо. Системною проблемою національного кредитного ринку є, насамперед, нагромадження значних масштабів проблемної кредитної заборгованості та зростаючі кредитні ризики в усіх сегментах кредитного ринку через політико-економічну нестабільність, що обмежує кредитування національної економіки. Відтак виникає гостра

необхідність дослідження функціонування кредитного ринку України задля вироблення системних пропозицій щодо його подальшого розвитку.

З огляду на важливість проблеми, яка розглядається, тема представленої на захист дисертаційної роботи Миськів Г.В. має теоретичну та практичну значущість, а об'єкт, предмет дослідження, а також мета і завдання дисертаційної роботи відповідають паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси та кредит.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень дисертації

Обґрунтованість наукових положень базується, перш за все, на логіці дослідження і системному підході до аналізу і вирішення сформульованих в роботі завдань.

Наукові положення, висновки та рекомендації, викладені в дисертації, достатньою мірою обґрунтовані, логічно витікають з детального аналізу досліджуваних економічних явищ. Це підтверджується: глибоким опрацюванням наукових праць вітчизняних і зарубіжних авторів з даної проблематики; умілим поєднанням сучасного дослідницького інструментарію і класичних методів дослідження тощо.

Інформаційною базою дослідження є дані Державної служби статистики України, дані фінансової звітності НБУ, Нацкомфінпослуг, міжнародних фінансових організацій, банківських та небанківських фінансових установ, а також нормативно-правові акти держави.

Висновки роботи є логічним завершенням проведених автором досліджень. Результати розрахунків та висновки, зроблені на основі проведеного дослідження, не викликають сумніву та становлять інтерес як для науки, так і для практики.

Достовірність результатів роботи забезпечується обґрунтованістю положень, сформульованих автором, застосуванням сукупності різних методів наукового пізнання, як загальнонаукових, так і спеціальних економічних. Підтвердженням достовірності результатів є також їх апробація на наукових і науково-практичних конференціях різних рівнів.

Зв'язок дисертаційного дослідження з науковими програмами та пріоритетними напрямками розвитку науки

Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт ДВНЗ «Університет банківської справи» у рамках теми «Компаративний аналіз реформування та розвитку банківських систем країн світу» (номер державної реєстрації 0114U004861), де автором визначені інноваційні підходи до удосконалення функціонування банківської системи та удосконалення нормативно-правового забезпечення банківського кредитування; НУ «Львівська політехніка» у рамках тем: «Механізми управління корпоративними фінансовими потоками в умовах глобалізації ринків» (номер державної реєстрації 0112U000801), де автором розроблені методичні підходи до оцінки кредитного ризику інституційних суб'єктів кредитного ринку та запропоновано низку фінансово-економічних заходів покращення їх діяльності на кредитному ринку держави; «Розвиток фінансово-кредитних відносин в умовах глобалізаційних трансформацій» (номер державної реєстрації 0114U005251), в межах якої автором визначені особливості сучасного державного кредитування в Україні та вплив кредитів МФО на економіку України; Львівської комерційної академії «Проблеми функціонування та розвитку економічних систем» (номер державної реєстрації 0111U008260), де розкрито основні передумови формування та функціонування кредитного ринку та з'ясовано тенденції його розвитку у незалежній Україні.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукова новизна, теоретична і практична значущість дослідження полягають у системному вирішенні важливої наукової проблеми, пов'язаної з розробленням теоретико-методологічних та практичних рекомендацій щодо забезпечення ефективного функціонування та розвитку кредитного ринку України.

Найбільш суттєвим внеском у розвиток фінансової науки та у загальний науковий доробок проблематики, означеної в темі дисертаційної роботи, можна вважати таке:

- розроблено комплексний підхід до структурування кредитного ринку за сегментами банківського, міжгосподарського, державного кредитування, кредитування НБФУ та кредитування іноземних економічних агентів з виокремленням суб'єктно-об'єктних відносин у кожному з них та системи інститутів й нормативно-правової бази, що їх регламентує (*стор. 55-59*);
- побудовано модель інституційної структури кредитного ринку шляхом наукового обґрунтування обмінно-розподільних потоків між законодавчо-обмежувальними, регулятивними, кредитними та інфраструктурними інститутами кредитного ринку (*стор. 102-109*), на основі чого розроблено модель інституційного механізму кредитного ринку із виокремленням внутрішнього та зовнішнього інституційних механізмів (*стор. 114-117*);
- обґрунтовано функціональну модель прогнозування розвитку кредитного ринку в розрізі його сегментів на основі розрахунку коефіцієнтів кореляції низки макроекономічних показників соціально-економічного розвитку держави, що слугувало основою для авторської розробки інтегрованої моделі прогнозного розвитку кредитного ринку (*стор. 413-428*);
- теоретично обґрунтовано доцільність впровадження нових інструментів грошово-кредитної політики НБУ, зокрема, кредитного таргетування, кредитних квот й лімітів, прямого кредитування НБУ реального сектору та цільових кредитів НБУ для банків при реалізації рестрикційної політики для відновлення темпів зростання національної економіки (*стор. 406-411*).

Особливої уваги заслуговують дослідження автора щодо удосконалення:

- теоретичних засад функціонування кредитного ринку шляхом уточнення сутності понять кредитний ринок (*стор. 30*), суб'єкти та учасники кредитного ринку (*стор. 27.*), кредитні ресурси (*стор. 75*), інструменти кредитного ринку (*стор. 123*), ризики кредитного ринку» (*стор. 221*), а також низки категорій: інституційна структура кредитного ринку (*стор. 100*), інституційний механізм кредитного ринку (*стор. 113*), механізм функціонування кредитного ринку (*стор. 148*);
- методичних засад класифікації функцій кредитного ринку на основі виокремлення таких додаткових класифікаційних ознак: за рівнями

світового господарства (функції мега-, мета-, макро-, мезо- та мікрорівня) та за безпосередністю їх впливу на функціонування кредитного ринку (прямі та непрямі функції) (стор. 41-42);

- методичних засад класифікації ризиків кредитної діяльності за суб'єктами-кредиторами (с. 223) та за безпосередністю впливу на кредитну діяльність кредиторів (прямі та непрямі) (с. 224-225);
- розрахунку проблемної заборгованості за кредитами на основі врахування авторського обґрунтування *природного рівня проблемних кредитів* у обсязі 0,5% проблемних кредитів від загального обсягу наданих кредитів як обсягу, нижче якого ця частка не може опуститися, зважаючи на постійну присутність чинників, які перешкоджають позичальникам вчасно й справно розраховуватися за кредитними зобов'язаннями, та враховувати їх у вартості кредитів (с. 228).

Науково-практичний інтерес для вітчизняної фінансової науки мають доробки автора щодо:

- систематизації інструментів кредитного ринку, яка передбачає їх групування за терміном обігу, призначенням, гарантованістю рівня дохідності, характером фінансових зобов'язань та рівнем ризику, на основі чого автор конкретизувала властивості інструментів та їх функції, що дозволило визначити їх роль у дієвості механізму функціонування кредитного ринку та його сегментів (стор. 125-128);
- періодизації розвитку національного кредитного ринку шляхом виокремлення семи етапів, які відповідають макроекономічним тенденціям розвитку банківських та небанківських фінансових установ, і враховують вплив умов і сукупності чинників формування інституційно-організаційного середовища кредитного ринку та кризових періодів у фінансовому секторі (с. 152-177);
- обґрунтування стратегічних напрямів розвитку кредитного ринку, які базуються на врахуванні комплексу (с. 367-373), фінансово-економічних (с.373-386), інституційно-організаційних (с.386-395) та соціально-маркетингових (с. 395-398) заходів, що мають системний характер, і

покладені автором в основу концептуальних засад розвитку кредитного ринку (с.353-366), розроблених з метою забезпечення відновлення економічної системи держави та стимулювання її соціально-економічного розвитку.

Повнота викладу основних результатів дисертаційної роботи в наукових фахових виданнях

Основні результати дисертаційного дослідження Миськів Галини Василівни опубліковано в 46 наукових працях, загальним обсягом 58,72 друк. арк., з яких 2 одноосібні монографії, 26 статей у вітчизняних та зарубіжних наукових фахових виданнях, 18 інших публікацій у збірниках наукових праць і матеріалах науково-практичних конференцій. У зарубіжних виданнях опубліковано 5 наукових праць, а 7 – у наукометричних базах даних. Особисто автору належить 57,86 друк. арк.

Наукові положення дисертаційної роботи викладені в обсязі, достатньому для повного і глибокого ознайомлення з ними.

Опубліковані наукові праці й автореферат відображають основний зміст дисертаційної роботи.

Теоретична цінність і практичне значення наукових результатів

Практична цінність висновків та рекомендацій Миськів Г.В. доведена впровадженням результатів дисертаційної роботи у діяльності:

- Комітету з питань фінансів і банківської діяльності Верховної Ради України при підготовці змін до законів України «Про заставу» та «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» та при розробці проекту закону України «Про регулювання кредитної діяльності» (довідка від 16.11.2015 р.);
- Асоціації українських банків при розробці пропозицій з оптимізації роботи контрольно-наглядових органів у фінансовій сфері та при розробці заходів із посилення фінансової стійкості, платоспроможності та кредитоспроможності банків (довідка №01.2-10/0267 від 26.11.2015р.);

- територіального управління Рахункової палати по Львівській, Волинській, Рівненській, Тернопільській, Івано-Франківській та Закарпатській областях при формуванні Висновків щодо виконання Державного бюджету України за дев'ять місяців 2015 року та підготовці аналітичної записки Бюджетному комітету Верховної ради України (довідка №22-19/198 від 11.01.2016р.);
- ПАТ «Хрещатик» при розробці заходів із попередження та мінімізації кредитних ризиків банку (довідка № 19/6372 від 23.11.15 р.);
- ПАТ «ОКСІ БАНК» при розробці методики розрахунку обсягу проблемної заборгованості банку та при розробці стратегії розвитку банку (довідка № 1000-980/1 від 27.10.2015).

Окремі теоретичні положення та одержані практичні результати використані в навчальному процесі ННПТТ Національного університету «Львівська політехніка» при розробці навчально-методичного забезпечення та викладанні дисциплін: «Гроші і кредит», «Бюджетна система», «Банківські операції» (довідка № 34 від 19.11.2015р) та у навчальному процесі ДВНЗ «Університет банківської справи» під час розроблення методичного забезпечення та викладання навчальних дисциплін «Інвестиційне кредитування», «Банківське інвестиційне кредитування», «Кредитний менеджмент» та «Ризик-менеджмент банку» (довідка № 09-008/2488 від 18.06.2015 р.).

Дискусійні положення та зауваження щодо дисертації

Поряд із загальною позитивною оцінкою дисертаційної роботи потрібно відзначити наявність у ній окремих дискусійних положень та зауважень, які потребують додаткової аргументації.

1. Дещо незрозумілою є позиція автора щодо виділення законодавчо-обмежувальних та регуляторних інститутів кредитного ринку (*стор. 102*), якщо, на думку автора, перші «забезпечують функціонування кредитного ринку» а другі – «впливають на характер інституційної структури кредитного ринку». Варто зазначити, що законодавчі органи також впливають на характер інституційної структури кредитного ринку. А тому

вважаємо, що з-поміж інститутів кредитного ринку доцільно було б виділити окрему групу законодавчо-регуляторних суб'єктів, тим паче, що НБУ віднесено відразу до двох груп.

2. На основі аналізу наукових підходів щодо фінансових та кредитних інструментів дисертант пропонує розширити перелік інструментів кредитного ринку і зарахувати до них кредитні угоди, боргові цінні папери, депозитні сертифікати та кредитні деривативи (*стор.125*), однак надалі у роботі відсутній аналіз зазначених кредитних інструментів, а також автор не врахувала їх при формуванні моделі інституційного механізму кредитного ринку (*рис. 2.5. стор 114*), дієвість якого визначається сукупністю інструментів, методів та важелів.
3. Варто зазначити, що у авторському визначенні «інституційного механізму кредитного ринку» (*стор. 113*) також недостатньо акцентовано на характеристиці інструментів, важелів та методів, які б мали приводити його у рух.
4. Недостатньо обґрунтованою є пропозиція автора щодо *природного рівня проблемних кредитів* у обсязі 0,5% від загального обсягу наданих кредитів (*стор. 228*). Водночас сама назва даного показника, запропонованого дисертантом, видається некоректною.
5. Вважаємо, що проведений дисертантом аналіз результативності банківського кредитування, ґрунтуючись лише на показниках кредитної активності (*табл.4.4, стор. 267*), дохідності, рентабельності та прибутковості кредитних операцій банків (*табл. 4.7., стор. 273*) є недостатньо переконливим та не враховує впливу рівня інфляції впродовж досліджуваного періоду.
6. Вважаємо недостатньо обґрунтованим аналіз результативності діяльності небанківських фінансових установ на кредитному ринку, проведений автором, ґрунтуючись лише на розрахунку показника кредитної активності (*табл. 4.15, стор. 296-297*).
7. У підрозділах 4.3. та 4.4 дисертант лише констатує відсутність системи оцінки ефективності використання кредитів, наданих за рахунок коштів

Державного бюджету (стор. 309) та іноземних кредитів (стор. 347-349) та доходить висновку про їх ефективність лише на основі порівняння планових та фактичних показників (табл. 4.16, стор 304; табл. 4.17, стор 307; табл. 4.18, стор 312; табл. 4.19, стор 314).

8. Проведений автором кластерний аналіз кредитної діяльності банків у розрізі регіонів України (стор. 277-279) та кластерний регіональний аналіз діяльності небанківських фінансових установ (стор. 284-286) є, фактично, регіональними, оскільки автор не побудувала кластерів як таких, а групувальною ознакою виступила лише регіональна приналежність фінансової установи.
9. Доцільно на рис. 5.1. (стор. 359) «Концептуальні засади розвитку кредитного ринку України» конкретизувати заходи з нормативно-правового, фінансово-економічного, інституційно-організаційного та соціально-маркетингового напрямів. Вказавши таким чином напрями, автор надала концептуальним засадам здебільшого декларативного характеру.
10. Достатньо суперечливою є розроблена автором *інтегрована модель прогнозного розвитку кредитного ринку України* (стор. 428), одним із членів якої включено рівень безробіття. Фактично автор переконує, що зростання обсягу наданих кредитів у економіку держави безпосередньо залежить від рівня безробіття, і чим він вище, тим більший обсяг кредитів надійде у економіку, що не відповідає дійсності.

Водночас, висловлені зауваження щодо наявності певних недоліків в роботі та дискусійних положень, тим не менш, не знижують якість дисертаційної роботи та загалом її позитивну оцінку. Вони, враховуючи актуальність даної теми, можуть бути використані автором в процесі здійснення подальших наукових досліджень.

Загальні висновки та оцінка дисертації щодо її відповідності чинним вимогам

Дисертація Миськів Галини Василівни на тему «Функціонування та розвиток кредитного ринку України» є самостійним, завершеним

дослідженням. Отримані нові науково обґрунтовані результати сприятимуть поглибленню теоретико-методологічної бази функціонування та розвитку кредитного ринку держави, підвищать ефективність функціонування його сегментів, що зумовить зростання національної економіки.

Незважаючи на окремі зауваження і недоліки, які суттєво не впливають на позитивну оцінку, дисертація є завершеною науковою роботою, яка містить в собі результати самостійного дослідження, що має не лише наукову новизну, але й практичну цінність для використання в діяльності регуляторних органів. Результати дослідження дисертанта відрізняються змістовністю теоретичного матеріалу, обґрунтованістю і достовірністю, доведеністю і грамотністю, у повній мірі вирішують поставлену мету. Автореферат і публікації автора відображають зміст дисертаційної роботи. Зміст автореферату дисертації є ідентичним основному змісту роботи. В опублікованих працях автора повною мірою відображені основні положення дисертаційної роботи.

На підставі наведеного вище вважаємо, що загалом за своєю структурою, змістом, наповненням та оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам п.п. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. із змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ № 656 від 19.08.2015 р. стосовно докторських дисертацій, а її автор – Миськів Галина Василівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри банківської справи
Одеського національного
економічного університету

Л.В. Кузнецова